

VLAST UPRAVLJANJA

(kan. 129-144)

JURE BRKAN

Franjevačka Bogoslovija Makarska

UDK 262.1

Stručni članak

Radi lakšeg uvida u prikazanu problematiku, donosimo pregledni sastav članka:

1. *Osobe sposobne za vlast upravljanja* (kan. 129 §§ 1-2)
  - a) Vlast upravljanja
  - b) Božansko ustanovljenje vlasti
  - c) Obilježeni svetim redom i vjernici laici
2. *Izvanjsko i unutrašnje područje* (kan. 130)
3. *Redovita i povjerena vlast upravljanja* (kan. 131 §§ 1-3)
  - a) Redovita vlast upravljanja
    1. Vlastita redovita vlast
    2. Zamjenska redovita vlast
  - b) Povjerena vlast
  - c) Dokazivanje ovlaštenja
4. *Stalne ovlasti* (kan. 131 §§ 1-2)
5. *Načela kojima se ravna ovlaštena vlast (ovlaštenik)* (kan. 133 §§ 1-2)
6. *Ordinarij* (kan. 134 §§ 1-3)
7. *Trostruko vršenje vlasti upravljanja* (kan. 135 §§ 1-4)
  - a) Zakonodavna vlast
  - b) Sudska vlast
  - c) Izvršna vlast (kan. 136)
8. *Mogućnost povjeravanja izvršne vlasti* (kan. 137 §§ 1-4)
9. *Tumačenje povjerene vlasti* (kan. 138)
10. *Odnosi mjerodavnih vlasti* (kan. 139 §§ 1-2)
11. *Slučajevi s više ovlaštenika* (kan. 140 §§ 1-3)
12. *Susljedno ovlaštenje višeg broja osoba* (kan. 141)
13. *Prestanak povjerene vlasti* (kan. 142 §§ 1-2)
14. *Prestanak redovite vlasti* (kan. 143 §§ 1-2)
15. *Dopuna izvršne vlasti upravljanja* (kan. 144 §§ 1-2).

Ovdje ćemo pod pravno-pastoralnim¹ vidom istumačiti kan. 129-144 koji donose normativu o *vlasti upravljanja* (De potestate regiminis) u Latinskoj crkvi

---

¹ Naš predmet nije teološko-ekleziološka obrada problema svete vlasti u Crkvi, njezina narav, izvor, jedinstvo i različitost u odnosu na sakrament svetoga reda. O takvoj problematici vidi: ALFONSO M. STICKLER, S. D. B., La "potestas regiminis": visione teologica, u: *Il Nuovo Codice di Diritto Canonico, novità, motivazione e significato*, ed.. Università Lateranense, Roma, 1983, 63-74; UMBERTO BETTI, O.F.M., In margine al nuovo Codice di Diritto canonico, *Antoniano*

(Ecclesia latina). Crkveni zakonodavac u Zakoniku kanonskoga prava 1983. god. problematiku o vlasti upravljanja u Latinskoj crkvi postavio je u VIII. naslov prve knjige Zakonika "Opće odredbe" (kan. 129-144), a prije u Kodeksu iz 1917. god. slične odredbe "De potestate ordinaria et delegata" bile su smještene u drugoj knjizi "De personis", prvi dio "De clericis" (kan. 196-210).

Iako je ideja vodilja obnove Kodeksa iz 1917. bila obrada ustrojstva Zakonika prema ekleziologiji II. vat. sabora, tj. podijeliti Zakonik prema trostrukoj službi (munus) u Crkvi: *munus docendi*, *munus sanctificandi* i *munus regendi* (*pascendi*), ipak se u tome nije, kako mi se čini, uspjelo². Naime, vlast upravljanja nije svrstana u posebnu knjigu Zakonika kako je to slučaj sa *naučiteljskom službom Crkve* (treća knjiga Zakonika: kan. 747-833) i sa četvrtom knjigom: *Posvetiteljska služba Crkve* (kan. 834-1253), jer *vlast upravljanja* (*potestas regiminis*), nije služba nego vlast, postavljena je u osmi naslov prve knjige: *Opće odredbe* (kan. 129-144).

Treba već na početku našega tumačenja kanona o vlasti upravljanja u Crkvi reći da već od početka Crkve u njoj postoje različite službe koje služe vodstvu opće Crkve i pojedinih mjesnih crkava i osobnih crkvenih zajednica. Radi pravilnog izvršavanja tih služba zahtijevalo se kroz povijest, a zahtijeva se i danas, podjela vlasti koju je već Krist, ustanovitelj Crkve, prenio na apostole i njihove nasljednike (usp. LG 18-21). Ističemo LG br. 18 koji kaže: "Krist je Gospodin za upravljanje i stalno posvećivanje Božjeg naroda u svojoj Crkvi ustanovio različite službe (*varia ministeria instituit*), koje idu za dobrom čitavog tijela. Službenici (*ministri*) koji imaju svetu vlast (*potestas sacra*) služe svojoj braći, da svi oni koji pripadaju Božjem narodu i imaju zato kršćansko dostojanstvo svi zajedno slobodno i po redu teže za istim ciljem te postignu spasenje."

U pitanju terminologije valja zapaziti da je vlast u Crkvi Kodeks iz 1917. nazivao "*potestas iurisdictionis seu regiminis*" (kan. 196), a Zakonik iz 1983. "*Potestas regiminis ... et etiam potestas iurisdictionis vocatur*" (kan. 129, § 1), a II. vatikanski sabor vlast u Crkvi naziva, uglavnom, "*sacra potestas*" (LG 18). Naš je hrvatski prevodilac "De potestate regiminis" preveo *vlast upravljanja* što ćemo i mi ovdje slijediti.

LVIII/1983, 628-647; GIANFRANCO GHIRLANDA, De natura, origine et executio potestatis regiminis iuxta novum codicem, *Periodica LXXIV/1985*, 109-164; GIUSEPPE DALLA TORRE, La collaborazione dei laici alle funzioni sacerdotali, profetica e regale dei ministri sacri, *Monitor Ecclesiasticus CIX/1984*, 140-164.

² Komisija za reformu Zakonika ostavila je takvu podjelu iz razloga praktičnosti, naime, vlasti (službi) upravljanja nije posvetila posebnu knjigu u novom Zakoniku zato što bi to sa sobom nosilo mnoga ponavljanja u drugim knjigama Zakonika: usp. *Communicationes*, god. 1977, str. 230, 234-235; LUIGI CHIAPPETTA, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, dio I, knj. I-II-III. Ed. Dehoniane-Napoli, 1988, str. 170 sl. Kako bilo da bilo, treba primjetiti da su tri službe u Crkvi međusobno povezane tako da na kraju krajeva sačinjavaju jedincatu vlast (službu) koja služi da se svi ljudi spase. Uostalom, Crkva je opći sakrament spasenja. "Ecclesia ut universale salutis sacramentum constituit" (usp. LG 48; GS 45, AG 1; 5.)

1. Osobe sposobne za vlast upravljanja u Crkvi

Can. 129 - § 1. Potestatis regiminis, quae quidem ex divina institutione est in Ecclesia et etiam potestas iurisdictionis vocatur, ad normam praescriptorum iuris, habiles sunt qui ordine sacro sunt insigniti.

§ 2. In exercitio eiusdem potestatis, christifideles laici ad normam iuris cooperari possunt.

Kan. 129 - § 1. Za vlast upravljanja, koja u Crkvi postoji po božanskom ustanovljenju, a naziva se i vlast jurizdikcije, sposobni su, prema odredbi pravnih propisa, oni koji su obilježeni svetim redom.

§ 2. U vršenju te vlasti mogu, prema pravnoj odredbi, sudjelovati vjernici laici.

a) Vlast upravljanja - jurizdikcija

Zakonik iz 1983. u kan. 129 na prvo mjesto postavlja termin *vlast upravljanja* (potestas regiminis), da bi nakon toga naglasio da se ta vlast naziva i *vlast jurizdikcije* (potestas iurisdictionis), što je obratno od Kodeksa iz 1917. kan. 196. Zakonodavac je termin vlast upravljanja postavio na prvo mjesto stoga što pod pojmom vlast upravljanja podrazumijeva trostruku vlast u Crkvi: zakonodavnu (*potestas legislativa*), izvršnu ili upravnu (*potestas executiva* ili *potestas administrativa*) i sudbenu (*potestas judicialis*), jer je vlast jurizdikcije u Rimskom pravu i u svjetovnom zakonodavstvu više tehnički termin za sudbenu vlast³ nego općenito za vlast upravljanja. Budući da se u Crkvi ipak još upotrebljava termin jurizdikcija za vlast koju je Krist udijelio Crkvi da upravlja i pastoralno organizira Božji narod kako bi postigao ciljeve koji su mu vlastiti te najveći cilj: spasenje duša i život vječni, mi ćemo ovdje nekada upotrijebiti oba termina.

b) Božansko ustanovljenje vlasti

Kao što je Krist ustanovio Crkvu tako je ustanovio i njenu vlast. U tom smislu Zakonik iz 1983, u kan. 129, upotrebljava iste termine "ex divina institutione" kao Kodeks iz 1917. kan. 196 kada govore o opstojnosti vlasti u Crkvi te kaže: "Za vlast upravljanja, koja u Crkvi postoji po božanskom ustanovljenju" (*potestas regiminis, quae quidem ex divina institutione est in Ecclesia*). Dakle, vlast upravljanja u Crkvi je po samoj svojoj naravi božanskoga porijekla (usp. Lk 10,16; Iv 20,21; 21,15-17, Mt 18,18; 28,18-20). Crkva je vidljiva i tajanstvena stvarnost (usp. LG 8). Zakonik kaže: "Ta Crkva, na ovom svijetu sazdana i uređena kao društvo, postoji u Katoličkoj crkvi, kojom upravljaju Petrov nasljednik i biskupi s njim u zajedništvu" (kan. 204 § 2). Stoga, Crkvom kao i drugim društvima koji hoće postignuti svoj cilj mora netko

³ Usp. *Pontificia commissio Codici iuris canonici recognoscendo Communicationes* (dalje: *Communicationes*), god. 1977, str. 234: "Iurisdictionis olim, et hodie communiter in legislationibus civilibus, reservatur activitati potestatis iudicialis."

upravljati prema pravnim propisima. Taj *netko* su oni koji po božanskom ustanovljenju imaju vlast upravljanja (Papa, biskupi...). Budući da je Crkvena vlast božanskog ustanovljenja, ona je neovisna od bilo koje i bilo kakve ljudske vlasti (usp. kan. 747 §§ 1-2; kan. 1254 § 2). Kada je neovisna od ljudske vlasti, onda je razumljivo da je ovisna o nadljudskoj vlasti, tj. Crkva ovisi od božanske volje koju trebaju konkretizirati oni ljudi koji po božanskom ustanovljenju imaju vlast u Crkvi, a to su, konkretno govoreći oni koji su obilježeni svetim redom đakonata, prezbiterata i episkopata. Kakva je zajednica sveta Crkva, takva je i vlast. Drugim riječima, i Crkva i njezina vlast su radi toga da uz Božju pomoć može postići nadnaravni cilj. Ta vlast je vlast od Boga Oca i njegova sina Isusa Krista koji je u Crkvi zaređenima dao vlast za posvećivanje (sveti red), vlast za naučavanje (učiteljstvo) i vlast za upravljanje.

Vlast u Crkvi nipošto ne dolazi demokratskim putem po volji naroda koji slobodno šalje i bira svoje predstavnike koji dobivaju mandat da vladaju. Crkva ima drukčije ustrojstvo, drukčiju strukturu od civilnih zajednica ili društava. Crkva je "hijerarhijsko društvo" u kojoj vlast dolazi neposredno od Krista koju izvršavaju nasljednici apostola.⁴

c) *Obilježeni svetim redom i vjernici laici*

Kan. 129 § 1. preuzimlje pravno-dogmatsko načelo dok kaže: "Za vlast upravljanja ... sposobni su, prema odredbi pravnih propisa, oni koji su obilježeni svetim redom." Kan. 274 § 1, naglašava: "Samo klerici mogu dobiti službe za vršenje kojih se traži vlast reda ili vlast crkvenog upravljanja." Klerici su, naime, oni ljudi (vir) koji su obilježeni svetim redom jer se, naime, postaje klerik primanjem svetoga reda đakonata (usp. kan. 266 § 1).

Ovdje je pitanje: da li su vjernici laici "sposobni", prema odredbi pravnih propisa, za vlast upravljanja? Na to je pitanje odgovorio kan. 129 u § 2.: "U vršenju te vlasti (vlasti upravljanja, m. op.) mogu, prema pravnoj odredbi, sudjelovati (*cooperari possunt*)." Jasno je da, u onim slučajevima gdje je vlast upravljanja usko spojena s vlašću svetoga reda, vjernici laici nisu za vršenje takve vlasti sposobni: ako nedostaje obilježje svetoga reda, onda je takva vlast nedjelotvorna jer naprosto nisu sposobni za takvo nešto.

⁴ Subjekti vlasti u Crkvi su:

- vrhovna vlast je Rimski biskup i Biskupski kolegij u hijerarhijskom zajedništvu s glavom. kan. 331; 332 § 1; 333 § 1; 336, 337;
- dijecezanski biskupi: kan. 381 § 1; 391;
- drugi crkveni poglavari koji su izjednačeni dijecezanskim biskupima: kan. 368 i 381 § 2;
- Ordinariji i Ordinariji mjesta: kan. 134 §§ 1-2;
- pokrajinski sabori: kan. 445;
- Biskupske konferencije: kan. 455;
- Viši poglavari i Kapituli ustanova posvećenoga života i svjetovnih ustanova papinskoga prava: kan. 596;
- osobni prelati. kan. 295 § 1; itd.

U kojem su smislu vjernici laici subjekti vlasti upravljanja? Svjedoci smo da vjernici laici vrše neke službe u Crkvi, razumije se prema propisima određenih Crkvenih zakona, a to je u stvari također vršenje jurisdikcije. Npr. kan. 1421 § 2 određuje: "Biskupska konferencija može dopustiti da i laici budu postavljeni za suce, a od njih se, ako bude potrebno, jedan može uzeti da se sastavi zborni sud." Slučajeva kada laicima može biti dopušteno vršenje jurisdikcije ima u Zakoniku na više mjesta.⁵ Takvi slučajevi imaju uporište u kan. 228 § 1, koji propisuje: "Laici koji se nađu prikladnima sposobni su da ih sveti pastiri uzmu za one crkvene službe i zadaće (*officia ecclesiastica et munera*) koje mogu vršiti prema pravnim propisima." Tako se potvrđuje kan. 129 § 2 koji kaže da vjernici laici mogu sudjelovati (*cooperare*) u vršenju vlasti upravljanja prema pravnoj odredbi. Latinski glagol "*cooperor -ari*" veoma je rastezljiv. *Cooperor* se pojavljuje u Zakoniku na više mjesta, a naš ga prevodilac prevodi: u kan. 208 *sudjeluju*, u kan. 328 *surađuju*, u kan. 652 § 4 *surađivati*, u kan. 759 *surađuju*, u kan. 796 § 2 isto tako, itd. Glagol "*cooperor*" može značiti: imati nešto što je blizu vlasti upravljanja, ali nije vršenje te vlasti, ali može značiti također i vršenje vlasti upravljanja. Samo u našem slučaju, tj. u kan. 129 § 2, hrvatski prevodilac prevodi termin *cooperari possunt* s "mogu sudjelovati", tj. na hrvatskom bi to značilo da vjernici laici mogu imati udijela (čak bi moglo značiti da laici mogu dijeliti vlast upravljanja s onima koji su obilježeni svetim redom), imati dijela u crkvenoj vlasti upravljanja, razumije se, prema pravnoj odredbi.

Kako to istumačiti? Najprije treba reći da je redakcija kan. 129 učinjena u zadnjem trenutku. U *Schema Codicis Iuris Canonici* iz 1980, naš kanon 129 bio je kan. 126 koji je glasio: "*Potestas regiminis, quae quidem ex divina institutione est in Ecclesia et etiam potestas iurisdictionis vocatur, ad normam praescriptorum iuris, habiles sunt, qui ordine sacro sunt insigniti; in exercitio eiusdem potestatis, quatenus eodem ordine sacro non innitur, christifideles laici eam partem habere possunt quam singulis pro causis auctoritas Ecclesiae suprema ipsis concedit.*" Današnji kan. 274 u nacrtu (Schema) iz 1980, pod kan. 244, glasio je ovako: "*Soli clerici obtinere possunt officia ad quorum exercitium requiritur potestas ordinis aut potestas regiminis ecclesiastici ordine sacro innixa.*"⁶

Kako smo vidjeli gore, *Schema* iz 1980. razlikovala je dvostruku vlast u Crkvi: onu koja je spojena sa svetim redom (*ordine sacro innixa*) i onu koja nije spojena sa svetim redom (*ordine sacro non innixa*). Prva se ne može povjeriti laicima, a druga može. Zadnja redakcija Zakonika dokinula je tu razliku i, kako vidimo, jednostavno je propisano da su sposobni za vlast upravljanja samo klerici kao što su samo klerici sposobni primiti službe koje sa sobom nose vlast reda ili jurisdikcije. Laicima Zakonik samo daje tu mogućnost da mogu

⁵ Usp. napr. kan.: 1428 § 2; 1437; 1424; 1435.

⁶ O prijedlozima za tekst našega kan. 129 (u *Communicationes* kan. 146), vidi: *Communicationes*, god. 1982, str. 146 sl.

suradivati i sudjelovati u Crkvenoj vlasti upravljanja, prema pravnoj odredbi, a zakonodavac nije naglasio - kao za klerike - da su oni za vlast upravljanja sposobni. Poznati pravnik, profesor na crkvenom sveučilištu "Gregorianum" u Rimu p. Valesio De Paolis, se pita: Kako istumačiti slučajeve gdje sam Zakonik potvrđuje sposobnost laika da bude sudac?⁷

Kan. 129 § 2, temelji se, između ostalog⁸, i na II. vatikanskom saboru: LG 33 i AA 24. LG, br. 33, izričito kaže za laike: "Osim apostolata, koji spada potpuno na sve vjernike, laici mogu još na različite načine biti pozvani na neposrednije sudjelovanje s apostolatom hijerarhije, poput onih muževa i žena koji su apostola Pavla pomagali u Evanđelju, radeći mnogo u Gospodinu (usp. Fil 4, 3; Rim 16, 3 ss). Osim toga imaju sposobnost (*aptitudine gaudent*) da od hijerarhije budu uzeti da vrše za duhovnu svrhu neke crkvene službe."

U Dekretu II. vat. sabora "Apostolicam Actuositatem" (AA) o apostolatu laika, br. 24, koji posebno govori o odnosu laika i hijerarhije stoji: "Hijerarhija povjerava laicima i neke zadatke koji su više vezani uz službu pastira: tako izlaganje kršćanske doktrine, neke liturgijske čine, brigu za duše. Snagom te misije laici su u izvršavanju tih zadataka potpuno podređeni višem crkvenom vodstvu."

Ako se upitamo čisto pitanjem teologa da li su laici "sposobni" za vlast upravljanja i u kojoj su mjeri za to sposobni odnosno nesposobni, odgovaramo: stvar treba još dubinski istraživati teološkom metodom što će i te kako pomoći i razvoju kanonskoga prava. Naš je zadatak istumačiti opća načela kanona 129. Mi prihvaćamo činjenicu: vlast je u Crkvi sveta (*potestas sacra*) jer potječe od Krista. To je njegova vlast. Ona je jedinstvena i ima temelj u svetom redu barem u tom smislu što je redovno imaju od samih početaka Crkve do danas oni koji su obilježeni svetim redom - klerici. Oni su sposobni za vlast upravljanja i njima se povjeravaju crkvene službe u smislu svetih kanona, posebno kan. 274. To što laicima samo mjerodavna crkvena vlast može udijeliti neke zadatke da sudjeluju u crkvenoj vlasti upravljanja radi se o izuzetim slučajevima kojih je, uostalom, bilo i kroz povijest Crkve prije ovoga Zakonika⁹, ali povjeravanje vlasti upravljanja i laicima još nije u pravilu, barem u ovim našim krajevima. Trebalo bi nadići tzv. "klerikalizam"¹⁰ posebno u tom smislu što bi trebalo vjernike laike angažirati gdje je to moguće, razumije se, prema pravnoj odredbi, kako bi se klericima olakšalo njihovo specifično djelovanje. Treba se ugledati u apostole.

⁷ VELASIO DE PAOLIS, *Il Diritto nel Mistero della Chiesa*, I, Pontificia Università Lateranense "Quaderni di Apollinaris", Roma, 1986, str.381: "La cooperazione dei laici all'esercizio della giurisdizione sarebbe allora soltanto remota ed esterna; non comporterebbe l'esercizio stesso della potestà di governo. Ma allora come spiegare i casi in cui lo stesso Codice autorizza per esempio la competenza del laico ad essere giudice?"

⁸ Usp. *Codex Iuris canonici fontium annotatione* ..., 34.

⁹ Usp. CHIAPPETTA, *Il Codice* ..., 175, bilješka 7.

¹⁰ Usp. DALLA TORRE, *La collaborazione dei laici*, 140 sl..

I na kraju treba reći da službe i zadatke i ovlaštenja koja su usko vezana sa svetim redom ne mogu se ni u kakvom slučaju udijeliti laicima, kao npr. nekoga ispovijediti. Treba još naglasiti da nije dosta samo biti obilježen svetim redom i odmah vršiti vlast upravljanja. Ima iznimaka, ali se one moraju izričito spomenuti u Crkvenim propisima. Za ispravno vršenje vlasti upravljanja ili crkvene službe treba još i *kanonsko povjerenje* (provisione canonica) (usp. kan. 146).

2. Izvanjsko i unutrašnje područje

Can. 130 - Potestas regiminis de se exercetur pro foro externo, quandoque tamen pro solo foro interno, ita quidem ut effectus quos eius exercitium natum est habere pro foro externo, in hoc foro non recognoscantur, nisi quatenus id determinatis pro casibus iure statuatur.

Kan. 130 - Vlast upravljanja vrši se po sebi za izvanjsko područje, kadkad ipak samo za unutrašnje područje, ali tako da se učinci koje njezino vršenje po sebi ima za izvanjsko područje ne priznaju na tom području, osim ako se to za određene slučajeve određuje pravom.

Kan. 130 se temelji na kan. 196 i 200 Kodeksa iz 1917. god. te na temelju još nekih dokumenata koji su navedeni u Codex ... Fontium annotatione... za kan. 130 Zakonika iz 1983. godine.

Dok je državna vlast upravljanja ograničena samo za izvanjsko djelovanje građana ili za izvanjsko područje građana, dotle Crkvena vlast upravljanja proširuje se i na savjest vjernika, tj. također za unutrašnje područje. Takvo stanovište neki opravdavaju na temelju same naravi Crkve. Naime, Crkva je zajednica, bitno vjerska i nadnaravna, usmjerena na spasenje duša. Njezinu vlast se ne gleda samo pod vidom socijalnog, nego njezina vlast je također u funkciji pojedinaca da ih dovede do spasenja. Zakonik naglašava da je Crvena vlast jedna¹¹ i da je ona u pravnom području ili redu, ona proizvodi pravne učinke također u pravnom uređenju, a ne samo na području savjesti. Ne postoje dvije vlasti u Crkvi, jedna za izvanjsko područje, a druga za unutrašnje područje, razlika je samo u području vršenja te vlasti i ona se proteže na dva područja: *izvanjsko područje* (foro externo) i *unutrašnje područje* (foro interno). U izvanjskom području Crkva nastoji da se postigne izravna svrha općeg zajedničkog dobra vjernika, za uređenje javnog života crkvene zajednice. Na unutrašnjem području ona cilja na dobro duša, na dobro pojedinaca, na *njihovo privatno dobro*, na njihov odnos prema Bogu da ih privede spasenju. Teško je uvijek razlikovati što se odnosi na izravno zajedničko dobro vjernika, a što na pojedinačno dobro duša. Općenito se misli, kada se govori o izvanjskom području, na ono što se odnosi na stegu, red, javne odnose vjernika između sebe i s vlašću radi opće koristi, a kada se govori o unutrašnjem području onda se

¹¹ Usp. *Communicationes*, god. 1977, 234.

prvenstveno misli na ono što se odvija u nutrini, u intimnosti, u savjesti i na neposredni odnos s Bogom, na tajno djelovanje dok ostaje tako. Npr. u sakramentu svete ispovijedi očituje se crkvena vlast za unutrašnje područje jer se tu rješavaju osobni problemi vjernika (usp. npr. kan. 1357).

Vrijedno je zapaziti kako je zakonodavac u kan. 130. čak upozorio da ima malo slučajeva (npr. kan. 1079 § 3; 1080 § 1; 1082 § 2; 1355 § 2, 1357 § 1) gdje se vlast upravljanja proteže "kadkad ipak" na unutrašnje područje: "*osim ako se to za određene slučajeve određuje pravom*". Takva formulacija je donešena stoga da se izbjegnu možebitna nesuglasja između vršenja vlasti upravljanja na izvanjskom i unutrašnjem području.¹² Treba imati u vidu da je ne mali broj kanonista zastupao mišljenje da se crkvena izvršna vlast ne proteže i na unutrašnje područje. Po svoj prilici, prevagnuo je život Crkve kroz povijest¹³ i ostala je stara podjela područja jedne te iste vlasti upravljanja. Kanonski poredak se treba uvijek pokoravati najvećem zahtjevu, a to je spasenje duša.¹⁴ I da zaključujemo. Zakonik načelno kaže: "Vlast upravljanja vrši se po sebi za izvanjsko područje". To što se "kadkada ipak" vlast upravljanja vrši samo za unutrašnje područje, posebni su slučajevi koji se određuju pravom. Učinci vlasti upravljanja ovise o tome za koje su područje, prema odredbama prava, vršeni.

3. Redovita i povjerena vlast upravljanja

Can. 131, § 1. Potestas regiminis ordinaria ea est, quae ipso iure alicui officio adnectitur; delegata, quae ipsi personae non mediante officio conceditur.

§ 2. Potestas regiminis ordinaria potest esse sive propria sive vicaria.

§ 3. Ei qui delegatum se asserit, onus probandae delegationis incumbit.

Kan. 131, § 1. Redovita je vlast upravljanja ona koja je po samom pravu povezana s nekom službom; povjerena je ona koja se daje samoj osobi, ali ne po službi.

§ 2. Redovita vlast upravljanja može biti ili vlastita ili zamjenička.

§ 3. Onaj tko tvrdi da mu je vlast povjerena dužan je ovlaštenje dokazati.

U kan. 131 §§ 1-3. vlast upravljanja dijeli se na: *redovitu* (ordinaria) i *povjerenu* (delegata), a sama redovita vlast dijeli se na: *vlastitu* (propria) i *zamjeničku* (vicaria).

a) Redovita vlast upravljanja

Kan. 131 § 1 jasno kaže: "Redovita je vlast upravljanja ona koja je po samom pravu (*ipso iure*) povezana s nekom službom (*alicui officio adnectitur*)."

¹² Usp. npr. kan. 37; 74; 142 § 2; 1361 § 2.

¹³ Usp. *Il Diritto nel Mistero della Chiesa*, I, str. 387 sl.

¹⁴ Usp. J.BRKAN, Pastoralni ciljevi i tematika novog Kodeksa, *Služba Božja* XXIV/1984, 3, 243-245.

Dakle, dvije su glavne oznake za redovitu vlast: da je određena u pravu i da je po pravu vezana uz neku određenu službu. Prema PO br. 20, kan. 145 § 1, definira Crkvenu službu: "Crkvena je služba svaka zadaća trajno ustanovljena bilo božanskom bilo crkvenom uredbom koja se vrši u duhovnu svrhu." Služba treba biti za stalno (ne za uvijek) ustanovljena bilo božanskim bilo crkvenim pravom (općim ili partikularnim, pisanim ili običajem) i to u duhovnu svrhu. Prema tome kanonu, nije dosta osnovati crkvenu službu samo nekim upravnim aktom (odlukom) (kan. 48), povlasticom (kan. 76 § 1) ili običajem koji nema zakonsku snagu (kan. 23), već se mora osnovati u skladu s crkvenim pravom, tj. treba imati u vidu sve ono što traži božansko ili crkveno pravo za osnivanje crkvene službe. Samo vlast upravljanja koja je spojena, po samom pravu, s takvom službom naziva se redovita vlast upravljanja. Dakle, čim se nekome povjeri takva služba dotični odmah dobiva i redovitu vlast upravljanja koja je potrebna za vršenje određene službe, npr. župnik je vlastiti pastir povjerene mu župe¹⁵ i samim primanjem župe u posjed dobiva i redovitu vlast župnika određene župe.

"Redovita vlast upravljanja može biti *vlastita* (propria) ili *zamjениčka*" (vicaria)" (kan. 131 § 2).

Vlastita redovita vlast

Vlast je *vlastita redovita* (ordinaria propria) koja je vezana za neku službu i ona se vrši u vlastito ime i u vlastitom području ili nad vlastitim podložnicima.¹⁶ Vlast koja nije biskupska, npr. župnička, teološki govoreći, ona nije vlastita u strogom smislu riječi, jer je ona "sudionička", ali se s pravom smatra vlastitom jer je "ipso iure" spojena sa župskom službom i ne vrši se u nečije ime.

Zamjениčka redovita vlast

Zamjениčka redovita vlast (ordinaria vicaria) jest ona vlast upravljanja koja se ne izvršava u vlastito ime u vlastitom području ili nad vlastitim podložnicima već u ime i na području svoga višeg poglavara, u ime titulara vlasti. Onaj koji ima zamjениčku redovitu vlast on sa svojim pretpostavljenim sačinjava isti pravni forum, jedinstvenu službu. On, naime, s njim zajedno predstavlja istu pravnu osobu pa makar ne dijelio s njim svu njegovu vlast (npr. generalni vikar, provincijski vikar)¹⁷. Ukoliko je crkvena vlast dana od Boga i

¹⁵ Usp. JURE BRKAN, Župnik-vlastiti pastir župe, *Služba Božja* XXXI/1991, 2, 129-151.

¹⁶ Usp. kan. 331 i 333 § 1; kan. 336; kan. 381 § 1, kan. 295 § 1, kan. 500 § 1, kan. 515 § 1 i 519, kan. 564 i 566.

¹⁷ Usp. kan. 405; 475 § 1 i 476; kan. 1420 § 1. Usp. IVAN ROGIĆ, *Osobno pravo Katoličke crkve*, ciklostil, Đakovo, 1958, 132.

ukoliko se vrši u ime Kristovo ("in persona Christi")¹⁸ onda je ona u Crkvi zamjениčka. U tom smislu papa je vikar Kristov.

b) Povjerena vlast

Vlast upravljanja može se, u skladu s pravom, drugima povjeriti. Neki naši kanonisti nazivali su povjerenu vlast *prenešenom* ili *delegiranom*¹⁹, a neki ustupljenom²⁰.

Povjerena vlast može biti:

- *a iure* ili *ab homine* odnosno *ipso iure* ili *concessione ab auctoritate competenti facta*: prema tome dali je povjeravanje od samog prava ili od mjerodavnog poglavara koji povjerava vlast upravljanja posredstvom odluke (usp. kan. 966 § 2; 976, 1079-1080). Ako je povjerenje dobiveno snagom zakona (*a iure*), takvo prihvaćanje povjerenja, po sebi nije nužno jer je takav zakon donešen prije i neovisno od volje subjekta. Povjerenje koje daje mjerodavna crkvena vlast na izričiti zahtjev subjekta treba nužno prihvatiti i postupiti po otpisu:²¹

- *Ad actum*, za pojedini čin (usp. kan. 137 § 1) i *ad universitatem casuum*, za sveukupnost slučajeva (usp. kan. 137 § 1);

- *tantum ad tempus, ad tempus sive indeterminatum sive determinatum* (na određeno ili neodređeno vrijeme) (usp. kan. 477 § 1; kan. 972);

- *habitualiter* kada se radi o ispovijedi (kan. 967 § 2; 971; 973; 974 § 1);

- *in solidum*²² (kan. 140; 517 § 1; 542; 543).

c) Dokazivanje ovlaštenja

Prema kan. 131 § 3, onaj tko tvrdi da mu je vlast povjerena dužan ju je i dokazati. Naime, vlast upravljanja se *ne predmjeva* i nju treba dokazati onaj tko tvrdi da mu je vlast povjerena i to samo onome tko mjerodavno to traži. Dokazivanje ovlaštenja *ab homine* treba učiniti napismeno, a dokazivati ovlaštenja dobiveno *a iure* nema potrebe. Ovlaštenje koje je dobiveno napismeno dokazuje se pisanim dokumentom, a ono koje je dobiveno usmeno dokazuje se pomoću svjedoka.

¹⁸ Usp. LG 21; 27; 28 i 37; AG 39; PO 2.; 12.

¹⁹ Usp. ROGIĆ, *Osobno pravo Katoličke crkve*, str. 133; R. ROGOŠIĆ, *Priručnik Crkvenoga prava s posebnim obzirom na župnike, svezak prvi: Pristup, opće i osobno pravo*, Zagreb, 1941., 207.

²⁰ Usp. ANTE CRNICA, *Kanonsko pravo katoličke Crkve, sv. 2. Osobno i stvarno pravo, Ulomak 1, Hijerarhija katoličke Crkve*, Tiskara "Kačić", Šibenik, 1941, 74.

²¹ O Otpisima vidi: JURE BRKAN, *Otpisi, Služba Božja XXXIII/1993*, 3, 227-244.

²² Usp. JURE BRKAN, *Pastoralna briga za župu ili više župa istodobno povjerena "In solidum sacerdotibus"*, *Služba Božja XXXI/1991*, 1, 18-28.

4. Stalne ovlasti

Can. 132, § 1. *Facultates habituales reguntur praescriptis de potestate delegata.*

§ 2. *Attamen nisi in eius concessione aliud expresse caveatur aut electa sit industria personae, facultas habitualis Ordinario concessa non perimitur resolutio iure Ordinarii cui concessa est, etiamsi ipse eam exequi coeperit, sed transit ad quemvis Ordinarium qui ipsi in regimine succedit.*

Kan. 132, § 1. Stalne ovlasti ravnaju se prema propisima o povjerenoj vlasti.

§ 2. Pa ipak, osim ako je u davanju ovlasti izričito određeno nešto drugo ili ako je osoba izabrana zbog osobne prikladnosti, sama stalna ovlast dana ordinariju ne prestane utrućem prava ordinarija kojemu je dana, iako je on počeo vršiti ovlast, nego prelazi na svakoga ordinarija koji ga naslijedi u upravljanju.

Iako *stalne ovlasti* (*facultates habituales*) sačinjavaju pravnu kategoriju za se, ipak prema kan. 132 § 1, ostaju na području povjerene vlasti i "*ravnaju se prema propisima o povjerenoj vlasti*". Naime, Zakonik iz 1983, govor o stalnim ovlastima nije svrstao u poglavlje o povlasticama (*De privilegiis*) kako je to učinio Kodeks iz 1917, kan. 66, već u poglavlje o vlasti upravljanja (*De potestate regiminis*). Stalne ovlasti su za se pravna kategorija ili kanonska ustanova. Iako Zakonik izričito ne kaže što su to u stvari stalne ovlasti, ipak se ovdje može reći da one nisu posebne povlastice onima kojima se daju tim više što su one dane u korist drugih određenih osoba, one se daju radi drugoga. Ovdje se radi o povjeravanju vlasti upravljanja *ab homine*. Ovlasti se u pravilu ne daju toliko osobi kao takvoj koliko osobi koja je titular neke službe. U načelu, one nisu redovite jer nisu spojene *ipso iure* sa službom, njih daje viša služba nižoj stalnim povjeravanjem.

Kan. 132 § 2, donosi načelni propis, uz dva uvjeta:

1. *Osim ako (nisi) je u davanju ovlasti izričito određeno nešto drugo.*

Dakle, gornje načelo treba obdržavati sve dok nije sigurno da je u davanju ovlasti izričito određeno nešto drugo. To *nešto drugo* treba izvršiti prema izričitom sadržaju upravnog akta davanja stalne ovlasti.

2. *Osim ... ako je osoba izabrana zbog osobne prikladnosti.*

U tom slučaju, tj. kada su stalne ovlasti dane nekome radi njegove osobne prikladnosti (*industria personae*, usp. kan. 42), onda te ovlasti ne prelaze na njegova nasljednika u upravljanju ili u ovom slučaju drugog ordinarija (usp. o ordinariju: kan. 134; o generalnom vikaru, kan. 479 § 3).

Stalne ovlasti, može dati nižim službama bilo koji ordinarij, ali uz uvjet da to nije izričito zabranjeno nekim propisom ili zakonskom odlukom.

Stalne ovlasti koje su se davale prije stupanja na snagu ovog Zakonika (tj. do 27. studenoga 1983. g.) za trajno (*in perpetuum*) ili za određeno vrijeme (*ad*

praefinitum tempus) ili za određeni broj slučajeva (certum numerum casuum), mimo zakona, kan. 66 Kodeksa iz 1917. smatrao je povlasticom (accesentur privilegiis praeter ius).

5. Načela kojima se ravna ovlaštena vlast (ovlaštenik)

Can. 133, § 1. Delegatus qui sive circa res sive circa personas mandati sui fines excedit, nihil agit.

§ 2. Fines sui mandati excedere non intellegitur qui alio modo ac in mandato determinatur, ea peragit ad quae delegatus est, nisi modus ab ipso delegante ad validitatem fuerit praescriptus.

Kan. 133, § 1. Ovlaštenik koji prekorači granice svoga naloga bilo prema stvarima bilo prema osobama ništavo djeluje.

§ 2. Ne smatra se da je granice svojega naloga prekoračio ovlaštenik koji je ono za što je ovlašten izvršio na drugi način nego što je određeno u nalogu, osim ako je ovlastitelj propisao način izvršenja kao uvjet za valjanost.

Povjeravanje je pravni čin koji je tipičan nalogu (punomoći). Konstitutivni elementi takvog pravnog čina jesu odnosi između nalagodavca (delegante) i onoga tko prima nalog (delegatus), ovlaštenika. Ovlaštenik ima samo onu i onakvu ovlast koju mu je dao nalagodavac i samo za postignuće cilja koji je odredio nalagodavac. Radi toga kan 133 § 1 određuje²³, da ovlaštenik ima samo onu vlast koju mu je odredio nalagodavac, u protivnom, ako prekorači granice svojega naloga bilo prema stvarima bilo prema osobama *ništavo djeluje* "nihil agit".

Ovlaštenik u pravilu ima slobodu, glede načina ili pojedinosti kako će povjerenu vlast izvršiti, čak je može izvršiti valjano i na drugi način nego što je to određeno u nalogu (npr. drukčije okolnosti), *osim ako (nisi) je ovlastitelj propisao način izvršenja kao uvjet za valjanost*. Dakle, ovlaštenik se treba strogo držati podijeljene ovlasti i možebitnih uvjeta, jer u protivnom "ništavo djeluje" - *nihil agit*.

²³ Kan. 133 § 1, istovjetan je kan. 203 § 1 CIC iz 1917. god.

6. Ordinariji

Can. 134, § 1. Nomine Ordinarii in iure intelleguntur, praeter Romanum Pontificem, Episcopi dioecesani aliique qui, etsi ad interim tantum, praepositi sunt alicui Ecclesiae particulari vel communitati eidem aequiparate ad normam can. 368, necnon qui in iisdem generali gaudent potestate executiva ordinaria, nempe Vicarii generales et episcopales; itemque, pro suis sodalibus, Superiores maiores clericalium institutorum religiosorum iuris pontificii et clericalium societatum vitae apostolicae iuris pontificii, qui ordinaria saltem potestate executiva pollent.

§ 2. Nomine Ordinarii loci intelleguntur omnes qui in § 1 recensentur, exceptis Superioribus institutorum religiosorum et societatum vitae apostolicae.

§ 3. Quae in canonibus nominatim Episcopo dioecesano, in ambitu potestatis executivae tribuuntur, intelleguntur competere dumtaxat Episcopo dioecesano aliisque ipsi in can. 381, § 2 aequiparatis, exclusis Vicario generali et episcopali, nisi de speciali mandato.

Zakonik kanonskoga prava u kan 134 precizno je istumačio, odnosno odredio, pravno-tehničkim jezikom osobe koje u kanonskom pravnom poretku dolaze pod pojmom ordinarij²⁴ (ordinarius), oblasnik²⁵ zato što svi koji u Crkvi

Kan. 134, § 1. Pod nazivom ordinarija razumijevaju se u pravu, osim rimskog prvosvećenika, dijecezanski biskupi i drugi koji, iako samo privremeno, stoje na čelu neke partikularne Crkve ili zajednice s njom izjednačene prema odredbi kan. 368, a i oni koji u njima imaju opću redovitu izvršnu vlast, naime generalni i biskupski vikari; isto tako, za svoje podložnike, viši poglavari redovničkih kleričkih ustanova papinskoga prava i kleričkih družba apostolskoga života papinskoga prava, koji imaju redovitu barem izvršnu vlast.

§ 2. Pod nazivom mjesnog ordinarija razumijevaju se svi koji se nabrajaju u § 1, izuzevši poglavare redovničkih ustanova i družba apostolskoga života.

§ 3. Ono što se u kanonima izričito daje dijecezanskom biskupu, u opsegu izvršene vlasti, smatra se da pripada samo dijecezanskom biskupu i onima koji su prema kan. 381, § 2 s njim izjednačeni, isključivši generalnog i biskupskog vikara, osim ako imaju poseban nalog.

²⁴ Kod pravno-tehničkog određivanja pojma ordinarij treba još vidjeti, uz odredbe kan. 134. također kan. 368 i 381 § 2.

Kan. 368, glasi ovako: "Partikularne Crkve, u kojima i od kojih opstoji jedna jedina Katolička crkva, prije svega su biskupije, s kojima se izjednačuju, osim ako je određeno nešto drugo, područna prelatura i područna opatija, apostolski vikarijat i apostolska prelatura i za stalno osnovana apostolska administratura."

Kan. 381 § 2: "Oni koji su na čelu drugih zajednica vjernika, o kojima se govori u kan. 368, u pravu se izjednačuju s dijecezanskim biskupom, osim ako očito nešto drugo izlazi iz naravi stvari ili pravnog propisa."

Kan. 198 Kodeksa iz 1917, odredio je tko je onda (1917. god.) u pravu dolazio pod pojam ordinarij, a kan. 134 Zakonika iz 1983. god. još je nadodao i nešto drugo, npr. biskupski vikari... papinsko pravo, viši poglavari kleričkih družba apostolskoga života papinskoga prava...

²⁵ Usp. CRNICA, *Priručnik...*, 46.

imaju redovitu vlast nisu ordinariji. Npr. iako župnik ima redovitu vlast na svome području, ne dolazi pod pojam ordinarij. Svaki viši redovnički poglavar/ica/, koji ima redovitu vlast nad svojim podložnicima, ne dolazi pod pojam ordinarij²⁶. Svi oni koji dolaze pod pojam ordinarij nemaju trostruku vlast: zakonodavnu, izvršnu i sudbenu. Npr. generalni vikari i biskupski vikari imaju samo izvršnu vlast. Na dijecezanske biskupe²⁷, npr. odnosi se i ono što dolazi pod pojam ordinarij općenito i mjesni ordinarij, ali isto tako u dosta slučajeva Zakonik ne daje svakom ordinariju ili mjesnom ordinariju jednake ovlasti koje daje dijecezanskom biskupu (usp. kan. 520; kan. 479).

Smatramo da se "viši poglavari redovničkih kleričkih ustanova papinskoga prava i kleričkih družba apostolskoga života papinskoga prava, koji imaju redovitu barem izvršnu vlast", mogu nazivati *osobni ordinariji*, za razliku od naziva *mjesni ordinarij* pod kojim se oni nepodrazumijevaju (usp. kan. 134, § 2).

Da li pod pojam ordinarij dolazi i prelat osobne prelature papinskoga prava (kan. 294-297) kojega Zakonik u kan. 295 § 1 naziva "kao ordinarij" (ut ordinarius)? Smatramo da bi i prelata osobne prelature papinskoga prava trebalo nazivati osobnim ordinarijem.

Prema Apostolskoj Konstituciji, pape Ivana Pavla II, koja počinje riječim "Spirituali militum curae", od 21. travnja 1986, postoji u Crkvi i *vojni ordinarij* kojega se može također općenito nazivati i osobni ordinarij: "IV. Ordinarii militaris iurisdictio est: 1. personalis..."²⁸

²⁶ Viši redovnički poglavari ustanova papinskog prava bilo laičkih muških ustanova te bilo kojih ženskih ustanova ne dolaze pod pojam ordinarij radi toga što redovitu vlast upravljanja, u smislu kan. 129, mogu imati oni koji su obilježeni svetim redom, a laici (ovdje se i redovnici i redovnice koji nisu zaređeni smatraju laicima) mogu samo u toj vlasti sudjelovati (cooperari possunt). Prema kan. 620: "Viši su poglavari oni koji upravljaju cijelom ustanovom, ili njezinom pokrajinom, ili dijelom s njom izjednačenim, ili samosvojnomo kućom; isto tako i njihovi zamjenici. Tima se pridružuje opat primas i predstojnik monaške kongregacije, koji ipak nemaju svu vlast koje opće pravo daje višim poglavarima." Prema kan. 613 § 2: "Voditelj samosvojne kuće po pravu je viši poglavar." Dok Kodeks iz 1917, u kan. 198 § 1, govori da pod pojam ordinarija dolaze "Superiores maiores in religionibus clericalibus exemptis", dotle Zakonik iz 1983, kan. 134 izostavlja veoma važni pravni termin "exemptis" već kaže "Superiores maiores clericalium institutorum religiosorum iuris pontificii et clericalium societatum vitae apostolicae iuris pontificii, qui ordinaria saltem potestate executiva pollent." Kan. 591, govori da papa "eximere potest". Prema tome izuzetost, egzempcija nije više stalna povlastica redovnika već izuzetost ovisi o papinoj volji i volji onoga kome papa može dati ovlasti i nad redovnicima papinskoga prava (usp. JURE BRKAN, Spasiteljsko poslanje redovništva u našoj crkvi i odnosi s biskupima, *Služba Božja* XXV/1985, 1, 14-16).

²⁷ Kan. 134. Zakonika iz 1983. god., ne upotrebljava termin "Episcopus residentialis" kao što je to bilo u kan. 198 § 1 CIC 1917. god., što Crnica prevodi s "ustoličeni biskup" (usp. CRNICA, *Priručnik...*, str. 46-47). Od pojma ordinarij dolazi i pojam *biskupski ordinarijat* (Dalmacija i Slavonija, a u Zagrebu se to naziva *duhovni stol*, a negdje čak *biskupski kosistorij*..

²⁸ *Acta Apostolicae Sedis*, LXXVIII/1986, 483.

7. Trostruko vršenje vlasti upravljanja

Can. 135, § 1. Potestas regiminis distinguitur in legislativam, executivam et iudicialem.

§ 2. Potestas legislativa exercenda est modo iure praescripto, et ea qua in Ecclesia gaudet legislator infra auctoritatem supremam, valide delegari nequit, nisi aliud iure explicite caveatur; a legislatore inferiore lex iuri superiori contraria valide ferri nequit.

§ 3. Potestas iudicialis, qua gaudent iudices aut collegia iudicialia, exercenda est modo iure praescripto, et delegari nequit, nisi ad actus cuivis decreto aut sententiae praeparatorios perficiendos.

§ 4. Ad potestatis executivae exercitium quod attinet, servantur praescripta canonum qui sequuntur.

Crkvena vlast je sveta (potestas sacra: LG 27), ona proizlazi od Krista i ona je jedna koja se očituje u trostrukoj praktičnoj funkciji:

- *naučavanja* - donosi zakone;
- *upravna* ili *izvršna* - briga se za primjenu zakona i
- *sudska* - sudi osobama prema odredbama zakona.

Moderne demokratske države dijele vlasti pojedinim različitim i neovisnim organima s ciljem da djelotvorno štite slobodu i prava građana i da zapriječe proizvoljno djelovanje građanskog autoriteta. Takva se podjela nalazi i u *Ustavu Republike Hrvatske*²⁹ iz 1990: "U Republici Hrvatskoj državna je vlast ustrojena na načelu diobe vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudbenu" (čl. 3). U Crkvi je jednu vlast posvećivanja, naučavanja i upravljanja Krist dao Apostolima. Oni su njegovi zamjenici i poslanici (usp. LG 27). Biskupi se "nemaju smatrati namjesnicima Rimskoga biskupa" (LG 27): "Ta je vlast koju osobno vrše u Kristovo ime, prava, redovita i neposredna, iako njezino vršenje konačno određuje vrhovna vlast Crkve i nekim se granicama s obzirom na korist Crkve i vjernika može ograničiti. Na temelju te vlasti biskupi imaju sveto pravo, a pred Gospodinom dužnost da donose zakone za svoje podložnike, da sude i uređuju sve što spada na bogoslužje i apostolat" (LG 27).

Kan. 135, § 1. Vlast upravljanja dijeli se na zakonodavnu, izvršnu i sudsku.

§ 2. Zakonodavna vlast treba da se vrši na način propisan pravom, a ona koju u Crkvi ima zakonodavac niži od vrhovne vlasti ne može se valjano povjeriti, osim ako pravo izričito određuje nešto drugo; niži zakonodavac ne može valjano donijeti zakon protivan višemu pravu.

§ 3. Sudska vlast koju imaju suci ili sudska vijeća treba da se vrši na način propisan pravom i ne može se povjeriti, osim za obavljanje pripravnih čina neke odluke ili presude.

§ 4. Što se tiče vršenja izvršne vlasti neka se obdržavaju propisi kanona koji slijede.

²⁹ Narodne novine, br. 56 od 22. prosinca 1990.

U Crkvi nije kao kod demoratskih država vlast strogo razdijeljena: sveti pastiri imaju jedinstvenu (jednu) vlast. Vlast upravljanja je u Zakoniku razdijeljena na temelju sedmog načela *Sinoda biskupa* od 7. listopada 1967, koji zahtijeva da se odredi postupak zaštite subjektivnih prava. Stoga: "Admisso hoc principio, potestatis ecclesiasticae clare distinguntur diversae functiones, videlicet legislativa, administrativa et iudicialis, atque apte definiatur a quibusdam organis singulae functiones exerceantur."³⁰ Zakonik je sačuvao konstitucionalno jedinstvo hijerarhijske vlasti: Papa u oćoj Crkvi, dijecezanski biskup u dijecezi. Tu je primijenjeno *naćelo subsidijarnosti* iz kojega proizlazi široka decentralizacija vlasti u korist partikularnih Crkava. Usvajanjem načela subsidijarnosti izbjegnuto je opasni "apsolutizam" u Crkvenoj hijerarhiji tako da je Zakonik 1983. postao više pastoralni Zakonik³¹ nego Kodeks iz 1917. godine. Tako se više Crkva oćituje kao stvarna "zajednica" u kojoj svi udovi Boćjega naroda imaju svoje vlastito djelovanje, zadaću i odgovornost.

a) Zakonodavna vlast

Kan. 135 § 2. donosi tri pojedinosti:

1. prihvaća *naćelo zakonitosti* i propisuje da se *zakonodavna vlast treba vršiti na naćin propisan pravom* (modo iure praescripto) držeći se strogo propisa kanona 7 - 22 i 29. To znaći, između ostalog, da zakone moće donositi samo onaj kome pravo dopušta³² i na naćin kako to pravo zahtijeva. Naćelo zakonitosti koje se primjenjuje u vršenju zakonodavne vlasti jest garancija stalnosti i pravne jasnoće što igra veliku ulogu u opsluivanju samog zakona.

2. U naćelu, zakonodavnu vlast ne moće valjano povjeriti niži zakonodavac od vrhovne vlasti dok vrhovna vlast moće, razumije se, povjeriti zakonodavnu vlast. Gornje je naćelo uvjetno "nisi" osim ako, tj. gornjega načela se ne treba drćati, ako pravo izrićito odrećuje nešto drugo. To "nešto drugo" mora biti odrećeno "izrićito"- *explicite*. Ako pravo izrićito dopušta (odrećuje

³⁰ *Communicationes*, god. 1969, str. 83.

³¹ Usp. JURE BRKAN, *Pastoralni ciljevi*, str. 235-248.

³² *Opće zakone donose subjekti vrhovne vlasti u Crkvi:*

- papa (usp. kan. 331) i

- biskupski zbor : kan. 336, 337, 341.

Partikularne zakone donose:

- Dijecezanski biskupi i oni koji su im pravom izjednaćeni: kan. 391 i 466; 368 i 381 § 1;

- Biskupske konferencije donose opće odluke, a ne zakone: kan. 455;

- Krajevni sabor: kan. 445.

Kapituli redovnićkih ustanova i Drućba apostolskoga ųivota donose zakone prema odredbama Zakonika kanonskoga prava i svojih Generalnih konstitucija i Generalnih statuta (kapitularni sustav zakonodavstva, jer naime, pojedinac u redovnićkim ustanovama ne donosi zakone već neke, kao što su to Statuti proglašava) Npr. kod Franjevaca Male Braće, provincijski kapitul izglasava zakone, oni dobivaju pravnu snagu (vrijednost) tek tada kada ih generalni definatorij odobri i dade do znanja definatoriju provincije ili provincijalnom ministru da su ratificirani. Dok generalni definatorij ne odobri zakljućke provincijskoga kapitula dotle oni nemaju nikakve pravne snage.

nešto drugo) onda i niža od vrhovne vlasti može nekome povjeriti zakonodavnu vlast.

3. Ovdje je sačuvano *hijerarhijsko načelo* koje je i te kako potrebno u socijalnom redu. Tako, *niži zakonodavac ne može valjano donijeti zakon protivan višem pravu*. Kada se ne bi pridržavalo ovakvog načela onda bi mogla nastati anarhija i nered (kaos).

b) Sudska vlast

Odredbe o vršenju sudske vlasti nalaze se u VII. knjizi Zakonika, posebno, kada se radi o sucima usporedi kan. 1419-1427.

Ovdje je općenito rečeno da sudsku vlast u Crkvi mogu imati suci kao *pojedinci* (fizičke osobe) i suci kao *sudsko vijeće* (zbor sudaca) kada se sudska vlast nalazi ne toliko u pojedinim osobama koliko u skupu sudaca koji su pozvani suditi i donositi skupne (zajedničke=zajedno) presude. Ovdje je primjenjeno *načelo zakonitosti* kada se kaže da se *sudska vlast vrši na način propisan pravom*.

U biskupiji, dijecezanski biskup "*sudsku vlast vrši bilo osobno bilo preko sudskog vikara ili sudaca prema pravnoj odredbi*" (kan. 391 § 2). Kan. 1653 § 3, kaže: "*Među redovnicima izvršenje presude pripada poglavaru koji je donio presudu koja treba da se preda na izvršenje ili koji je ovlastio suca.*" Dakle, dijecezanski biskup i redovnički poglavar vrše sudsku vlast bilo osobno (usp. kan. 391 i 1419; kan. 1427 i 1438, br. 3) bilo preko drugoga, tj. mogu nekoga ovlastiti (delegirati) prema propisima prava. Što se tiče sudaca, za nje Zakonik kaže da svoju vlast suđenja ne mogu povjeriti, *osim za obavljanje pripravnih čina neke odluke ili presude* (usp. kan. 43).

c) Izvršna vlast

Can. 136 - Potestatem executivam aliquis, licet extra territorium existens, exercere valet in subditos, etiam a territorio absentes, nisi aliud rei natura aut ex iuris praescripto constet; in peregrinos in territorio actu degentes, si agatur de favoribus concedendis aut de executioni mandandis sive legibus universalibus sive legibus particularibus, quibus ipsi ad normam can. 13, § 2, n. 2 tenentur.

Kan. 136 - Izvršnu vlast netko, makar se nalazi izvan svojega područja, može vršiti nad podložnicima, i kad su odsutni s područja, osim ako nešto drugo određuje narav stvari ili pravni propis; nad strancima koji se stvarno nalaze na području može vršiti, ako se radi o davanju pogodnosti ili o provedbi bilo općih bilo krajevnih zakona koji ih obvezuju prema odredbi kan. 13, § 2, br. 2.

Kan. 135. u §§ 1-3, donio je, kako smo vidjeli gore, opće propise o zakonodavnoj i sudskoj vlasti, a u § 4, ne govori posebno o izvršnoj vlasti već upućuje, kao uvodni paragraf, na odredbe kan. 136 - 144, kada kaže: "*Što se tiče izvršne vlasti neka se obdržavaju propisi kanona koji slijede.*" Prvi kanon "*koji slijedi*" jest kan. 136, on donosi propise *o području vršenja redovite izvršne*

vlasti. Zakonik govori o području vršenja izvršne redovite vlasti nad *podložnicima* i nad *strancima*.

Kan. 136, primjenio je načelo kan. 91, s tom razlikom što kan. 91. govori o području vršenja vlasti o oprostima što je čin izvršne vlasti, a kan. 136, govori općenito o području redovite izvršne vlasti nad podložnicima (usp. kan. 107) i nad strancima (usp. kan. 100).

Prema kanonu 136, onaj tko ima izvršnu vlast može je vršiti *nad svojim podložnicima*:

- bilo da se nalaze izvan područja njegova nadležstva (kompetencije);
- bilo da su odsutni s područja njegova nadležstva.

Gornji propis je uvjetan "osim ako" *nisi*, tj. takva odredba važi *sve trole dok nešto drugo ne određuje narav stvari (ex ipsa ratura rei) ili pravni propis*.

Iako stranci, općenito govoreći, nisu u svemu obvezatni na zakone drugoga kraja, ipak izvršna vlast može se vršiti i nad strancima koji se stvarno (in actu) nalaze na području njezine mjerodavnosti (kompetencije) i to uz dva uvjeta:

- kada se radi o davanju pogodnosti, i
- kada se radi o provedbi bilo općih bilo krajevnih zakona koji ih obvezuju prema odredbi kan. 13, § 2, br. 2 koji propisuje da strance obvezuju oni zakoni koji štite javni red ili određuju pravne oblike čina ili se odnose na nekretnine koje se nalaze na tom području.

8. Mogućnost povjeravanja izvršne vlasti

Can. 137, § 1. Potestas executiva ordinaria delegari potest tum ad actum tum ad universitatem casuum, nisi aliud iure expresse caveatur.

§ 2. Potestas executiva ab Apostolica Sede delegata subdelegari potest sive ad actum sive ad universitatem casuum, nisi electa fuerit industria personae aut subdelegatio fuerit expresse prohibita.

§ 3. Potestas executiva delegata ab alia auctoritate potestatem ordinariam habente, si ad universitatem casuum delegata sit, in singulis tantum casibus subdelegari potest; si vero ad actum aut ad actus determinatos delegata sit, subdelegari nequit, nisi de expressa delegantis concessionem.

§ 4. Nulla potestas subdelegata iterum subdelegari potest, nisi id expresse a delegante concessum fuerit.

Kan. 137, § 1. Redovita izvršna vlast može se povjeriti kako za pojedini čin tako i za sveukupnost slučajeva, osim ako pravo izričito određuje nešto drugo.

§ 2. Izvršna vlast koju povjerava Apostolska Stolica može se dalje povjeriti bilo za pojedini čin bilo za sveukupnost slučajeva, osim ako je netko izabran zbog osobne prikladnosti ili ako je daljnje povjeravanje izričito zabranjeno.

§ 3. Izvršna vlast povjerena za sveukupnost slučajeva od nekog drugog tko ima redovitu vlast može se dalje povjeriti samo u pojedinačnim slučajevima; ako je pak povjerena za čin ili za određene čine, ne može se dalje povjeriti, osim s izričitim dopuštenjem ovlastitelja.

§ 4. Nijedna dalje povjerena vlast ne može se ponovno i dalje povjeriti, osim ako je to izričito dopustio prvi ovlastitelj.

Kan. 137. predviđa pravni *institut povjeravanja*³³ (*delegatus, delegare*) izvršne vlasti tako i *daljeg povjeravanja* (*subdelegatio, subdelegatus, subdelegare*) izvršne vlasti. Povjeravanje i daljnje povjeravanje izvršne vlasti može biti samo kada i kako to propisuje pravo ili mjerodavna vlast. Stoga, povjeravanje izvršne vlasti može biti *a iure* i *ab homine*, prema tome da li povjeravanje podijeljuje pravo ili izvršna vlast.

Kan. 137 predviđa povjeravanje i dalje povjeravanje izvršne vlasti:

- *ad actum* - za jedan čin ili slučaj;
- *ad actus determinatos* - za određene čine;
- *ad universitatem casuum* - za sveukupnost slučajeva;
- *in singulis tantum casibus* - u pojedinačnim slučajevima.

Pravna ustanovom povjeravanja izvršne vlasti (u kan. 199 CIC iz 1917, govorilo se o jurisdikciji), kanonski pravni poredak olakšava upravljanje, izbjegava se množenje služba, prevelika birokracija i centralizacija te se postiže viša brzina služenja crkvenoj zajednici. Tako se postiže efikasnost izvršne vlasti. Što se tiče zakonodavne i sudske vlasti, one se veoma teško mogu povjeravati, naime, zakonodavna vlast je mnogo važnija i zahtijeva veliku osobnu odgovornost zakonodavca, a sudska delikatnija i zahtijeva stalna sudišta i redovite suce koji će bolje služiti pravdi.

- U načelu, tko ima redovitu izvršnu vlast koja je "ipso iure" spojena sa službom (usp. kan. 131), može je drugome povjeriti, uz uvjet, da su sposobni tu vlast prihvatiti (usp. kan. 129), osim da je pravo izričito odredilo nešto drugo. Prihvaćeno je načelo iz *Regula Iuris*, u: VI.º br. 68, koje glasi: "Potest quis per alium quod potest facere per seipsum", ali uvjetno "osim ako pravo izričito određuje nešto drugo" (kan. 137 § 1). Veoma je važan termin "izričito" - *expresse*, to znači da samo pravo može izmijeniti gornje načelo.³⁴

- Što se tiče daljega povjeravanja, kan. 137 § § 2-4, donosi tri slučaja:

a) Onaj kome je *Sveta Stolica* povjerila neku izvršnu vlast može tu vlast dalje povjeriti bilo za pojedini čin bilo za sveukupnost slučajeva uz dva uvjeta:

- osim ako je netko izabran zbog osobne prikladnosti,
- ili ako je daljnje povjeravanje izričito zabranjeno.

³³ Ante Crnica za latinski glagol *delegare* upotrebljava glagol *ustupiti* i *ponovno ustupiti* (CRNICA, *Kanonsko pravo Katoličke Crkve*, Šibenik, 1941, 74 sl., Ivan Rogić "delegirati", "subdelegirati" ili "prenositi" (ROGIĆ, *Osobno pravo Katoličke Crkve*, Đakovo, 1958, 132 sl. (Ciklostil). Radi toga, oni upotrebljavaju: "ustupljena vlast", "prenešena vlast", "delegirana vlast".

³⁴ Npr. izričito se kaže u kan. 1108 § 1. da mjesni ordinarij i župnik može nekoga ovlastiti za prisustvuje sklapanju ženidbe, ali ne može, npr. župnik nekome svećeniku dati ovlast da ispovijeda vjernike na području njegove župe jer je to izričito u mjerodavnosti mjesnog ordinarija ili poglavara redovničke ustanove koji je ordinarij (usp. kan. 969; kan. 968 § 2).

b) Treba imati u vidu slijedeće:

- povjerena izvršna vlast za sveukupnost slučajeva³⁵ može se dalje povjeriti za posebne slučajeve;

- povjerena izvršna vlast koja je dana za čin ili određene čine ne može se dalje povjeravati osim s izričitim dopuštanjem ovlastitelja.

c) § 4. jasno zabranjuje daljnje povjeravanje izvršne vlasti *osim ako je to izričito dopustio prvi ovlastitelj.*

9. Tumačenje povjerene vlasti

Can. 138. Potestas executiva ordinaria necnon potestas ad universitatem casuum delegata, late interpretanda est, alia vero quaelibet stricte; cui tamen delegata potestas est, ea quoque intelleguntur concessa sine quibus eadem potestas exerceri nequit.

Kan. 138 - Redovita izvršna vlast, a i vlast povjerena za sveukupnost slučajeva, treba da se tumači široko, a svaka druga usko; komu je pak vlast povjerena, podrazumijeva se da mu je dano i ono bez čega se ta vlast ne bi mogla izvršiti.

Radi ispravnog utvrđivanja smisla i načina djelovanja redovite izvršne i povjerene vlasti Zakonik predviđa dvostruko tumačenje: široko (late) i usko (stricte), te kaže da se redovita izvršna vlast kao i povjerena vlast za sveukupnost slučajeva tumači široko, a da se svaka druga izvršna vlast i svako drugo povjeravanje vlasti tumači usko.³⁶ Prema tome, dok se *termini, smisao i kontekst zakona li čina povjeravanja* tumači za redovitu izvršnu vlast i povjerenu vlast za sveukupnost slučajeva široko, dotle za bilo koju drugu vlast usko.

U drugom dijelu kan. 138 kaže se da se podrazumijeva da je onomu kome je vlast povjerena dano i ono što je potrebno da se ta vlast izvrši. Takvo davanje ovlasti odnosi se na samu narav stvari, ali ne na različitu vlast, npr. tko ima vlast prisustovati ženidbi, nema vlast oprostiti od eventualnih ženidbenih zapreka koje su pridržane drugoj vlasti.

³⁵ Npr. ako nekom svećeniku (župskom vikaru) ili đakonu župnik napismeno općenito povjeri prisustvovati svim ženidbama u župi, on može dalje povjeriti drugome svećeniku ili đakonu da prisustvuje određenoj ženidbi.

- Ako je npr. župnik povjerio svećeniku ili đakonu da prisustvuje samo određenoj ženidbi, taj dalje ne može vlast povjeriti drugom svećeniku ili đakonu bez izričite dozvole župnika (usp. kan. 1111, § 2).

³⁶ Oprosti podliježu tumačenju prema kan. 92, a obvezatnost opće provedbene odluke treba shvatiti prema kan. 32, itd.

10. Odnosi mjerodavnih vlasti

Can. 139, § 1. Nisi aliud iure statuatur, eo quod quis aliquam auctoritatem, etiam superiorem, competentem adeat, non suspenditur alius auctoritatis competentis executiva potestas, sive haec ordinaria est sive delegata.

§ 2. Causae tamen ad superiorem auctoritatem delatae ne se immisceat inferior, nisi ex gravi urgentique causa; quo in casu statim superiorem de re moneat.

Kan. 139, § 1. Time što se netko obrati kojoj, pa i višoj mjerodavnoj vlasti, ne obustavlja se izvršna vlast druge mjerodavne vlasti, bila ona redovita bila povjerena, osim ako se pravom određuje nešto drugo.

§ 2. Niža vlast neka se ne miješa u stvar podnesenu višoj vlasti, osim zbog važna i hitna razloga; u tom slučaju neka odmah o tome obavijesti višu vlast.

Zakonik uređuje možebitne slučajeve odnosa vlasti ili konkurencije u istoj mjerodavnosti (kumulativna mjerodavnost) kada se netko obrati dvjema različitim vlastima bilo da su one na *istoj razini* (npr. dva pomoćna biskupa u istoj biskupiji) ili na *različitoj razini* (npr. dijecezanski biskup i njegov generalni vikar ili Sveta Stolica i neki dijecezanski biskup ili general reda i provincijal itd.), u takvim slučajevima bitno je da su obe vlasti na koje se netko obrati mjerodavne. U tom slučaju, iako može doći do slučaja mimoilaženja jedne mjerodavne vlasti, ne obustavlja se niti redovita niti povjerena izvršna vlast, jer su naime, obe vlasti mjerodavne. Zakonodavac je postavio samo jedan uvjet, a taj je "*osim ako se pravom određuje nešto drugo*".³⁷

§ 2 sprečava konflikt mjerodavnosti i čuva hijerarhijsko načelo odnosno zabranjuje miješanje niže vlasti u stvar koja je podnesena višoj vlasti (radi se o dozvoljenosti, a ne o valjanosti) osim zbog važna i hitna razloga. U slučaju miješanja niže vlasti u mjerodavnost više vlasti zbog važna i hitna razloga (ex gravi urgentique causa) niža vlast treba o tome obavijestiti višu vlast. U slučaju da je viša vlast (viši hijerarhijski poglavar) odbila molbu onda treba postupiti prema kan. 64-65.

³⁷ Vidi: kan. 64-65.

11. Slučajevi s više ovlaštenika

Can. 140, § 1. Pluribus in solidum ad idem negotium agendum delegatis, qui prius negotium tractare inchoaverit alios ab eodem agendo excludit, nisi postea impeditus fuerit aut in negotio peragendo ulterius procedere noluerit.

§ 2. Pluribus collegialiter ad negotium agendum delegatis, omnes procedere debent ad normam can. 119, nisi in mandato aliud cautum sit.

§ 3. Potestas executiva pluribus delegata, praesumitur iisdem delegata in solidum.

Kan. 140, § 1. Kada je više osoba zajednički i pojedinačno ovlašteno za isti posao, tko je prvi započeo obavljati posao isključuje iz njega druge, osim ako poslije bude spriječen ili ako ne htjedne posao privesti kraju.

§ 2. Ako je za obavljanje posla više osoba zborna ovlašteno, svi moraju postupati prema odredbi kan. 119, osim ako je u nalogu određeno nešto drugo.

§ 3. Ako je izvršna vlast povjerena većem broju osoba, predpostavlja se da im je povjerena zajednički i pojedinačno.

Ovdje je govor o tri načina povjeravanja vlasti:

- kada je više osoba zajednički i pojedinačno (pluribus in solidum) ovlašteno za isti posao;
- kada je više osoba zborna ovlašteno;
- kada je izvršna vlast povjerena većem broju osoba.

Ta tri slučaja kan. 140 §§ 1-3, ovako rješava:

a) Ako se radi o ovlaštenju više osoba zajednički i pojedinačno (pluribus in solidum), prvi koji je započeo posao isključuje druge "osim ako poslije bude spriječen ili ako ne htjedne posao privesti kraju." Smatramo da je ovdje isključenje neka vrsta obustave (suspenzije) te da se ne odnosi na valjanost djelovanja drugih (usp. kan. 10), nego na dozvoljenost ovlaštenja. Npr. ako (kada) netko od svećenika "in solidum"³⁸, kada su svi "in solidum" ovlašteni za isti posao, započne prvi neki posao, drugi su svećenici sužupnici isključeni iz toga posla osim u slučaju ako prvi odustane ili ne htjedne dovršiti započeti posao.

b) Kada je ovlašteno za obavljanje istog posla više osoba zborna (pluribus collegialiter) treba se ("pro actorum validitate" CIC 1917, kan. 205 § 3) držati odredaba o zbornim činima kako to propisuje kan. 119. i onda kada taj zbor nije

³⁸ Usp. JURE BRKAN, Pastoralna briga za župu ili više župa istodobno povjerena "in solidum sacerdotibus", *Služba Božja* XXXI/1991, 1, 18-28; FRANCISCO JAVIER URRUTIA, S.J., *De normis generalibus. Adnotationes in Codicem: Liber I, Romae, 1983, 95.* "In solidum: unica potestas pluribus delegatur ita ut singuli eam habeant a quocumque, sed uno tantum, exercendam. Praeventio: vocatur exclusio aliorum ab eo qui rem tractare incepit: alii non carent potestatem, at illicite agerent nisi illo impedito aut desistente."

zborna pravna osoba, "osim ako je u nalogu određeno nešto drugo" Svi nemaju vlast, već vlast ima određeni zbor. Tek nakon zbornog djelovanja odnosno izbora prema kan. 119, onaj će obaviti posao koji je za to izabran.³⁹

c) § 3. riješava i treći slučaj, naime, kada je izvršna vlast povjerena većem broju osoba, onda zakonodavac kaže da se *pretpostavlja* (ovo je pravna pretpostavka) da im je vlast povjerena zajednički i pojedinačno (*praesumitur in solidum*), ali treba znati da "praesumptio cedit veritati".

12. Susljedno ovlaštenje višeg broja osoba

Can.141 - Pluribus successive delegatis, ille negotium expedit, cuius mandatum antierius est, nec postea revocatum fuit.

Kan. 141 - Kad je više osoba ovlašteno jedna za drugom, posao treba da obavi onaj komu je nalog izdan prije, a poslije nije opozvan.

U slučaju da je više osoba ovlašteno za isti posao sukcesivno, jedna za drugom, posao treba izvršiti onaj kome je nalog izdan vremenski prije⁴⁰, a poslije nije opozvan sa strane vlasti koja ga je ovlastila. Ako prvi ovlaštenik nije mogao izvršiti povjereni posao treba ga izvršiti drugi po vremenskom redu ovlaštenja. Smatramo da određeni red povjeravanja ili ovlaštenja nije "ad validitatem". U slučaju dvojbe treba se obratiti nalogodavcu ili ovlastitelju (usp. kan. 67).

³⁹ F. J. URRUTIA, *De normis generalibus...*, 95: "Collegialiter: non singuli habent potestatem, sed eam habet coetus: unde requiritur actio collegialis iuxta c. 119." Ovdje Zakonik iz 1983, nije preuzeo odredbu iz CIC 1917 kan. 205 koji je propisivao da će čin biti nevaljan ako samo jedna od ovlaštenih osoba kod njegova izvršenja bude nedostajala (usp. I. ROGIĆ, *Osobno pravo Katoličke Crkve*, Đakovo, 1958, 138).

⁴⁰ Usp. *Regula Iuris*, br. 54, u VI: "Qui prior est tempore, potior est iure".

13. Prestanak povjerene vlasti

Can. 142, § 1. Potestas delegata extinguitur: expleto mandato; elapso tempore vel exhausto numero casuum pro quibus concessa fuit; cessante causa finali delegationis; revocatione delegantis delegato directe intimata necnon renuntiatione delegati deleganti significata et ab eo acceptata; non autem resoluta iure delegantis, nisi id ex appositis clausulis appareat.

§ 2. Actus tamen ex potestate delegata, quae exercetur pro solo foro interno, per inadvertentiam positus, elapso concessionis tempore, validus est.

Kan. 142, § 1. Povjerena vlast prestane: kada se izvrši nalog, kad istekne vrijeme ili kad se ispuni broj slučajeva za koje je dana; kad prestane svrha ovlaštenja; kad ovlaštenje opozove ovlastitelj i izravno to priopći ovlašteniku, a i kad se ovlaštenik odrelne i priopći to ovlastitelju, a ovaj prihvati odreknuće; ali ne prestane kad utrne pravo ovlastitelja, osim ako je to očito iz dodanih ograničenja.

§ 2. Ipak, valjan je čin povjerene vlasti koja se vrši samo za unutrašnje područje i kad je s nepažnjom učinjen pošto je već prošlo vrijeme dopuštenja.

a) Povjerena vlast prestaje na više načina:

1. *Izvršenjem naloga*, jer se povjerenje ili nalog određuje u upravnom aktu ovlastitelja. Naime, izvršenjem naloga završava odnos s ovlastiteljem. Ovdje treba imati u vidu i kan. 45, koji propisuje: "Ako izvršitelj na bilo koji način pogriješi pri izvršenju upravnog akta, dopušteno mu je taj akt ponovno izvršiti."

2. *Istekom vremena* (usp. kan. 200-203 o računanju vremena).

3. *Ispunjenjem broja slučajeva* za koje je dana povjerena vlast.

4. *Prestankom svrhe ovlaštenja*. Svrha ovlaštenja treba prestati u potpunosti a ne djelomično.

5. *Kad ovlaštenje opozove ovlastitelj i izravno to priopći ovlašteniku*. Priopćenje može biti osobno, preko pisma ili preko neke treće osobe. Opoziv ovlaštenja mora biti cijelovit (res sit adhuc integra).

6. *Kad se ovlaštenik odrekne i priopći to ovlastitelju, a ovlastitelj prihvati odreknuće*.

Naime, ne traži se da ovlaštenik prihvati opoziv ovlastitelja (br. 5), ali se traži da ovlastitelj primi odreknuće ovlaštenoga (br. 6) jer je ovlaštenje akt autoriteta.

Nakon navedenih šest slučajeva prestanka povjerene vlasti, kan. 142 § 1. kaže da ne prestaje povjerena vlast kada utrne pravo ovlastitelja (npr. prestanak vlasti, smrt ...), osim ako je to izričito iz dodatnih ograničenja (npr. ako je rečeno "do naše volje" ili "do kraja našega mandata" ili slično). Npr, ako biskup ili netko drugi ima posebne ovlasti od pape, papinom smrću ne prestaju te ovlasti ako nisu dane s nekim ograničenjem.

b) *Zakonodavac čini izuzetak za unutrašnje područje i eventualnu nepažnju*. Spasenje duša je vrhovni zakon u Crkvi te izuzetak u § 2. velika je pastoralna pomoć za svećenike koji ipak nekada mogu s nepažnjom zaboraviti na

vrijeme valjanosti povjerene vlasti. Npr. neki svećenik s nepažnjom zaboravi da ima ovlast ispovijedanja samo za tri godine i nastavi dalje podjeljivati sakramentalno odrješenje, takva su odrješenja valjana i dopuštena (usp. kan. 17, posebno o nakani zakonodavca). Stoga, iako je već prošlo vrijeme dopuštenja ipak je čin povjerene vlasti koja se vrši valjan, ali:

- samo za unutrašnje područje, i
- kad je učinjen s nepažnjom. U tim slučajevima mandat je, mogli bismo reći, produžen "a iure". Naglašavamo, samo za takve slučaje.

14. Prestanak redovite vlasti

Can. 143, § 1. Potestas ordinaria extinguitur amisso officio cui adnectitur.

§ 2. Nisi aliud iure caveatur, suspenditur potestas ordinaria, si contra privationem vel amotionem ab officio legitime appellatur vel recursus interponitur.

Kan. 143, § 1. Redovita vlast prestane gubitkom službe s kojom je povezana.

§ 2. Redovita se vlast obustavlja kad se protiv oduzeća službe ili uklanjanja sa službe zakonito prizove ili uloži utok, osim ako pravo određuje nešto drugo.

U slučaju § 1. redovita vlast više ne postoji, nje više nema, a u slučaju § 2. redovita vlast još postoji ali je obustavljeno (suspendirano) njeno vršenje, ne može se vršiti.

a) Samim gubitakom službe (usp. kan. 184; kan. 292) s kojom je spojena redovita vlast ta vlast prestaje ili se gubi, jer je, kako smo već vidjeli, redovita vlast spojena *ex ipso iure* sa službom (usp. kan. 131 § 1). Prirodno: nema službe nema ni redovite vlasti.

b) *Obustavu redovite vlasti* imamo kada se *protiv oduzeća službe* (contra privationem ab officio) ili *protiv uklanjanja sa službe* (contra amotionem ab officio) *prizove* (appellatur) ili *uloži utok*⁴¹ (recursus interponitur), *osim ako pravo određuje nešto drugo*. Ovdje se radi o prizivu sudskim putem ili o utoku (žalbi) na višeg poglavara (višu hijerarhijsku vlast) upravnim putem, protiv oduzeća službe i uklanjanja sa službe, a ne o drugim načinima prestanka službe. Protiv takvih radnji sa strane mjerodavne vlasti, zainteresirana osoba može uložiti utok i tražiti pravorijek (usp. kan. 1353; 1732 sl.; 1747 § 3). U tom slučaju i dalje ta osoba ostaje naslovnik te službe, ali se njezina vlast, *osim ako pravo određuje nešto drugo*, obustavlja, dok se ne riješi slučaj.

⁴¹ O § 2, kan. 143, uvaženi kanonista URRUTIA, u *De normis generalibus...*, str. 97, piše: "§ 2: legitima privatio vel amotio aufert potestatem cum officio; aut interposita appellatione (a sententia) vel recursu (a decreto) suspenditur executio privationis vel amotionis (cf. c. 1747, § 3), verumtamen etiam "suspenditur potestas ordinaria" quoad exercitium validum." O utoku protiv upravnih odluka vidi: kan. 1732-1739.

15. Dopuna izvršne vlasti upravljnja

Can. 144, § 1. In errore communi de facto aut de iure, itemque in dubio positivo et probabili sive iuris sive facti, supplet Ecclesia, pro foro tam externo quam interno, potestatem regiminis executivam.

§ 2. Eadem norma applicatur facultatibus de quibus in cann. 882, 883, 966, et 1111, § 1.

Zakonodavac je radi toga da svi pravni čini budu valjani i radi pastoralnih razloga - dobra vjernika - u kanonskom pravnom poredku ostavio staru pravnu ustanovu dopune (nadopune; nadomještaja), sa strane Crkve, izvršne vlasti upravljanja i za izvanjsko i za unutrašnje područje.

Ovdje nipošto nije govor o ukrepljenju (ozdravljenju, sanaciji) jer se ukrepljenje upotrebljava kod nevaljanosti pravnih čina, već je govor o dopunjenju vlasti upravljanja kako bi se izbjeglo da ne bi čini izvršne vlasti postali ništavni ili nevaljani⁴². Crkva u ovom slučaju ne dopunja niti zakonodavnu niti sudsku vlast, pogotovu ne može nikako dopuniti vlast reda kao takvu (vlast reda je božanskog porijekla i Crkva je ne može dopunjati) već dopunja samo izvršnu vlast upravljanja. Iako bi bilo potrebno ovdje govoriti posebno o dopunjenju izvršne vlasti, a posebno o dopunjenju ovlasti ipak ćemo mi u tumačenju kan. 144. o tome zajedno govoriti. Slučaji gdje se obistinjuje, Crkveno dopunjavanje vlasti upravljanja (*ipso iure supplet Ecclesia*) u času izvršenja pojedinih pravnih čina onomu komu potrebna vlast nedostaje jesu:

- u općoj zabludi o činjenici ili o pravu;
- u zbiljskoj i vjerojatnoj dvojbi, kako pravnoj tako i činjeničnoj.

Zabluda (error) je krivo znanje o nekoj stvari: ▸

- ako se odnosi na postojanje zakona, onda je pravna (*error de iure*);
- ako se odnosi na činjenicu za koju se pitamo da li dolazi pod propis zakona o kome nema zablude, tada je zabluda činjenična (*error de facto*).

Dvojba (dubium) jest neodlučnost razuma između dvojega.

- Dvojba je *pravna*: (de iure) kada se dvoji da li za određeni slučaj postoji pravni propis;
- *činjenična* (de facto) kada se dvoji da li se određeni pravni propis odnosi na određeni pravni posao ili činjenicu.

⁴² URRUTIA, *De normis generalibus...*, str. 97: "Supplet: non sanando actus invalidos, sed ipso iure potestatem in circumstantiis conferendo ut actus sint validi."

Opća zabluda (error communis) kada svi krivo poimanju neku stvar. Npr. neki se svećenik pojavi u crkvi i netko od prisutnih reče: Eno svećenika neka nas ispovijedi, on može ispovijedati, on se opire i ne želi ispovijedati. U tom slučaju jer se radi o zabludi zajednice, Crkva dopunja izvršnu vlast i svećenik u tom slučaju može valjano ispovijedati. Čak, prema odgovoru *Komisije za autentično tumačenje Kodeksa*, od 26. 03. 1952 na koje se kan. 144. poziva kao izvor, Crkva dopunja izvršnu vlast također kod prisustvovanja ženidbi⁴³ što je izričito propisano u kan. 144 § 2. izričito spominje kan. 1111 § 1. *Zbiljska dvojba* ili sumnja (dubium positivum) jest ona pozitivna dvojba kada za oba oprečna mišljenja postoje razlozi, ali nisu takvi da su dovoljni isključiti dvojbu.

Vjerojatna dvojba (dubium probabile), kada je razborito prihvatiti jedno od dva mišljenja. Dvojba nije u zajednici nego u nosiocu izvršne vlasti. Naime, on dvoji da li ima izvršnu vlast ili ne. Da bi Crkva dopunila izvršnu vlast, dvojba mora biti zbiljska i vjerojatna. Kada bi se radilo samo o negativnoj dvojbi, tj. o dvojbi koja nema razborita razloga za protivno mišljenje tada nema govora o dopuni izvršne vlasti.

Kan. 144 § 2. donosi nove odredbe u odnosu na Kodeks iz 1917, kan. 209, te je primjenio taksative odredbu § 1. na posebna dva slučaja vršenja vlasti reda:

- djeljenje sakramenta potvrde (krizme) kan. 882⁴⁴ i 883⁴⁵;
- dozvola ispovijedanja kan. 966⁴⁶;

⁴³ I. ROGIĆ, *Osobno pravo Katoličke crkve*, str. 143-144, ovako razlaže primjer opće zablude: "Takav bi npr. bio slučaj, ako bi župnik javno pod nedjeljnom župskom misom navijestio, da će kroz nekoliko dana biti odsutan i da će ga u svim poslovima zamijeniti i obaviti najavljeno vjenčanje jedan franjevac iz grada, koga nitko u župi inače ne poznaje. Međutim, ako bi se dogodilo, da određeni franjevac, koji je dobio sva potrebna ovlaštenja, nije mogao doći, a starješina redovničke kuće poslao drugoga, ne misleći na delegaciju za vjenčanje. Župnikova javna obavijest je factum publicum per se natum inducere in errorem quoslibet, pa bi prema tome i vjenčanje, koje je obavio ovaj neovlašteni franjevac bilo valjano na temelju c. 209. (sadašnji kan. 144 m. op.). Da je župnik najavio o. Pankracija, koga svi u župi poznaju, a na zamjenu da je nakon župnikova odlaska došao o. Antun, koga nitko ne pozna, ne bi za o. Antuna bilo osnova za javnu zabludu, pa bi i vjenčanje, koje bi on obavio, bilo nevaljano."

⁴⁴ "Redoviti je služitelj potvrde biskup, valjano podjeljuje ovaj sakrament i prezbiter ovlašten snagom općega prava ili posebnog dopuštenja mjerodavne vlasti" (kan. 882).

⁴⁵ "Ovlast podjeljivati potvrdu po samom pravu imaju:

1. u granicama svoje oblasti, oni koje pravo izjednačuje s dijecezanskim biskupom;
2. u odnosu na dotičnu osobu, prezbiter koji snagom službe ili naloga dijecezanskog biskupa krsti nekoga tko je prešao dob djetinstva ili nekoga već krštenog prima u potpuno zajedništvo Katoličke crkve;
3. za one koji su u smrtnoj pogibelji, župnik, pa i svaki prezbiter" (kan. 883).

⁴⁶ "Za valjano odrješenje od grijeha traži se da služitelj, osim vlasti reda, ima i ovlast vršiti je nad vjernicima kojima podjeljuje odrješenje.

Svećenik može dobiti tu ovlast bilo po samom pravu bilo po dopuštenju koje mjerodavna vlast daje prema odredbi kan. 969" (kan. 966 § 1-2). Što se tiče kan. 969, on propisuje: "Samo je mjesni ordinarij mjerodavan dati bilo kojem prezbiteru ovlast da ispovijeda sve vjernike; ali, neka se prezbiteri koji su članovi redovničkih ustanova njome ne služe bez barem predpostavljene dozvole svojeg poglavara.

- i na povjeravanje vlasti prisustvovamnja "assistendi" ženidbi (usp. kan. 1108; ⁴⁷ kan. 1111 § 1. ⁴⁸

Poglavar redovničke ustanove ili družbe apostolskoga života, o kojem se govori u kan. 968, § 2, mjerodavan je dati bilo kojem prezbiteru ovlast isповijedanja svojih podložnika i drugih koji danonoćno borave u kući".

⁴⁷ Kan. 1108 govori da su valjane također one ženidbe...kojima u ime Crkve prima očitovanje privole onih koji sklapaju ženidbu onaj koji je ovlasten od ordinarija mjesta ili župnika.

⁴⁸ Ovdje je važno ukazati, posebno mjesnim ordinarijima i župnicima, da mjesni ordinarij i župnik mogu dati ovlasti za prisustvovanje ženidbama kako posebnu tako i opću. Radi same valjanosti ovlasti (delegacije) prisustvovati ženidbama mora se dati izričito određenim osobama:

kada se radi o *pojedinačnom ovlaštenju* treba se dati određenoj osobi i to za određenu ženidbu (može napismeno, a može i usmeno.);

ako se pak radi o *općem ovlaštenju*, treba dati napismeno.

"Za valjanost pojedinačnog ovlaštenja traži se:

1. da se da izričito od onoga tko ga daje;
2. da se da određenom svećeniku ili đakonu (za laika usp. kan. 1112);
3. da se da za određenu ženidbu;
4. da izvršenje ovlaštenja bude na području onoga tko ga daje.

Za valjanost općeg ovlaštenja traže se gore navedeni uvjeti izuzevši točku 3, ali se opće ovlaštenje mora dati napismeno.

Povjerba ovlasti za prisustvovanje ženidbama, dana općim ovlaštenjem, može se davati drugima (subdelegirati) prema općim odredbama prava; naprotiv, povjerba ovlasti primljena pojedinačnim ovlaštenjem, može se dati drugima samo uz dopuštenje onoga tko ga je dao" (NIKOLA ŠKALABRIN, *Da li je svaka ženiodba sklopljena u Crkvi valjana?*, u: Uspjeli brak sretna obitelji, Radovi simpozija o pastoralu braka i obitelji u prvih deset godina u Đakovu, 28. do 30. studenoga 1988, Đakovo, 1989, 191-192)

Za ovlaštenje (povjerbu punomoć, delegaciju) za prisustvovanje vjenčanju napismeno može župnicima poslužiti ovakav formular:

OVLAŠTENJE ZA VJENČANJE

Na zamolbu zaručnika (ili osobno ovlaštenika) potpisani župnik ovlašćuje svećenika (đakona) ....., katehetu, profesora, kapelana, itd. iz ....., da može po obredu Katoličke crkve prisustvovati ženidbi između ..... i ..... uz obdržavanje kanonskih i liturgijskih propisa.

U Kat. župskom uredu, ..., dne ..... 199 ....

M. P.

Župnik:

Gornji formular se izdaje kako stoji ako se daje ovlast (povjerba ili delegacija) za određeni slučaj određenom svećeniku ili đakonu. Kada se daje ovlaštenje za više slučajeva odnosno za sve slučajeve u nekoj župi onda se daje općenito ovlaštenje, tj. ne navode se imena zaručnika, ali se može ograničiti (npr. mjesec dana ili dok vrši tu i tu službu, već prema tome koliko se vremena daje ovlaštenje).

Ovlaštenik za prisustvovanje ženidbi može, a ne mora poslije vjenčanja napismeno napisati da je određena ženidba sklopljena: u crkvi ....., mjestu, ..., biskupiji ..... dne ..... 199 ..... pred njim

Opunomoćeni svećenik (đakon)

.....

Opunomoćenog svećenika ili đakona u Maticama vjenčanih treba upisati: Prezime, ime i službu te da je ovlašten. to se radi radi jamstva odnosno pravne sigurnosti.

Zaključak

Pokušali smo ukratko pravno-pastoralno pojasniti kan.129-144 koji donose normativu o vlasti upravljanja u Katoličkoj crkvi latinskog obreda. Problematika je veoma višeslojna. Smatramo da smo nešto pomogli u shvaćanju vlasti upravljanja upraviteljima crkvenih zajednica kao i pastoralcima i njihovim pomoćnicima. Posebno je ovdje za pastoralce, uostalom i za sve Crkvene službenike od velike važnosti znati djelokrug mjerodavnosti vlastite službe kao i vlasti upravljanja, njezino povjeravanje te nadopunu vlasti upravljanja sa strane Crkve.

Zakonik iz 1983. god. više je pastoralan nego onaj iz 1917. godine. Naime, nastojanje zakonodavca da doprinese efikasnijem pastoralnom djelovanju koje uvijek treba biti usmjereno prema spasenju duša u ovom Zakoniku je očito.

Sommario

LA POTESTA` DI GOVERNO

(cann. 129-144)

Jure Brkan

L'argomento "la potestà di governo" si è collocato nel libro I. del Codice di diritto canonico del 1983. Cann. 129-144, trattano in generale i principi generali che regolano la potestà di governo nella Chiesa latina.

Nostra spiegazione potrebbe essere aiuto ai cultori di diritto canonico, agli studenti di teologia e di diritto ed, in particolar modo, agli operai pastorali specialmente a quelli che non sanno altre lingue eccetto croato.